15 ta' Ġunju, 1964

Imħallfin:

Is-S.T.O. Prof. Sir Anthony J. Mamo, O.B.E., C.St.J., Q.C., B.A., LL.D., President
Onor. T. Gouder, LL.D.
Onor. J. Flores, B.L.Can., LL.D.

Paolo Calleja

versus

Luigi Vella

PRESKRIZZJONI TA' ĦAMES SNIN

Meta tiġi eċċepita l-eċċezzjoni tal-preskrizzjoni kwinkwennali imiss lill-konvenut li jipprova li l-ħames snin kienu għalqu. Jekk dan ġie pruvat, kien imiss imbagħad lill-attur li jipprova illi l-kors tal-preskrizzjoni kien ġie validament interrott.

Il-Qorti, Rat l-att taċ-ċitazzjoni quddiem il-Qorti tal-Kummerċ tal-Maesta Tagħha r-Reġina li bih l-attur talab illi l-konvenut jiġi kkundannat iħallas is-somma ta' ħamsa u għoxrin lira u sittax-il-xelin (£25.16.0) bilanċ ta' prezz ta' għoġol u qamħ mibjugħ lill-konvenut wara li jitnaqqas disgħa liri u sitt xelini (£9.6.0) prezz ta' seba' xkejjer żerriegħa u żewġ liri (£2) żerriegħa li l-konvenut biegħ lill-attur xi żmien ilu. Bl-interessi kummerċjali u bl-ispejjeż.

Rat in-nota ta' l-eċċezzjonijiet tal-konvenut li biha eċċepixxa.

(1) Illi l-qamħ li semma l-attur ġie mibjugħ lill-eċċi-

pjent xi sitta jew seba' snin ilu, u ġie mħallas mill-eċċipjent fil-kontijiet li saru minn ħames snin ilu, għalhekk f'kull każ tiġi opposta l-preskrizzjoni kwinkwennali.

(2) Illi kwalunkwe kont ieħor bejn il-kontendenti ġie likwidat u *maqtul* u reġa nfetaħ negozzju ġdid bejniethom, bil-konsegwenza illi l-esponent xejn ma għandu jagħti lil Calleja li, għall-kuntrarju jinsab debitur tiegħu skond ma jinsab espost fiċ-ċitazzjoni fl-ismijiet kuntrarji, pendenti quddiem din il-Qorti u li għaliha ssir riferenza.

U għalhekk t-talbiet attriċi għandhom *jiġu miċħuda* bl-ispejjeż — salvi eċċezzjonijiet oħra.

Rat id-digriet ta' dik il-Qorti tal-ħamsa u għoxrin (25) ta' Marzu, 1958, li bih Dr. Joseph Fenech ġie nominat perit biex jirrelata dwar id-domanda tal-attur wara li jkun ħa konjizzjoni *tal-eċċezzjonijiet tal-konvenut.*

Rat ir-relazzjoni tal-imsemmi perit legali Dottor Joseph Fenech u t-traskrizzjoni tax-xhieda mismugħa quddiemu u li jinsabu inserriti fil-kawża fl-ismijiet inversi (*Citazzjoni 430/1957*).

Rat is-sentenza ta dik il-Qorti tat-tlettax ta' Marzu, 1964 il-Qorti tat-tlettax ta' Marzu, 1964 li biha ġiet miċħuda l-eċċezzjoni tal-preskrizzjoni kwinkwennali opposta mill-konvenut bl-ispejjeż kontra tiegħu u ġiet milqugħa t-talba ta' l-attur *bl-ispejjeż ukoll kontra l-konvenut* wara li l-Qorti kkunsidrat:—

Illi l-attur qiegħed jitlob il-ħlas ta' ħamsa u għoxrin lira u sittax-il-xelin (£25.16.0) bilanċ ta' prezz ta' għoġol u *qamħ mibjugħa* lill-konvenut: il-prezz tal-għoġol hu tlettax il-lira (£13), u tal-qamħ erba' u għoxrin lira (£24) cioe se-

ba' u tlettin lira (£37) kollox: pero billi hu xtara mingħand il-konvenut żewġ partiti żerrieghа bil-prezz ta' disgħa lira u erba' xelini (£9.4.0) u ta' żewġ liri (£2.0.0) rispettivament li għadu ma ħallasx, dawn il-ħdax il-lira u erba' xelini (£11.4.0) għandhom jonqsu mil-kreditu tiegħu u għalhekk jiġi skond it-talba ta' ħamsa u għoxrin lira u sittax il-xelin (£25.16.0).

Il-konvenut ammetta illi ma ħallasx it-tlettax il-lira (£13) prezz tal-għoġol u bir-raġun il-perit legali rrelata illi dawn huma dovuti mill-konvenut għaliex ma kellux dritt, kif ippretenda, illi jikkompensahom mal-kreditu tiegħu li ma kienx likwidu u ċert.

L-attur xehed illi huwa kien biegħ xi ħames snin ilu ċirka moddtejn qamħ bil-prezz ta' tmien liri (£8) il-modd u billi għadda ż-żmien ma jiftakarx sewwa l-ammont li begħlu. Huwa xehed fil-ħamsa u għoxrin ta' Frar, 1960. Il-mara tiegħu xehdet fil-wieħed u tlettin (31) ta' Mejju, 1960 u qalet illi xi sitt snin ilu kienet marret għand il-konvenut titolbu jħallas lil żewġha erba' u għoxrin lira (£24) għal tlett imdiet qamħ bit-tmien liri (£8) l-modd li kien xtara mingħandhom — b'kollox marret tlett darbiet, u l-aħħar darba sabet il-konvenut u dan qalilha li ma kienx għadu ħallas għaliex ma kienx għadu daħħal flus mingħand innies.

Issa l-konvenut fin-nota tal-eċċezzjoni tiegħu ammetta li kien xtara qamħ mingħand l-attur pero jgħid illi saru l-kontegġi u m'għandu jagħti xejn u oppona l-preskrizzjoni kwinkwennali. Fix-xhieda tiegħu ammetta li kellu jagħti tlettax-il-lira (£13) prezz ta' għoġol u qal illi ma kienx jaf illi kellu jagħti xejn iżjed lill-attur. Mela kien kompitu tiegħu illi jipprova d-dekorriment tal-ħames snin mingħajr

ebda interruzzjoni da parti tal-attur għaliex li huwa xtara qamħ bil-prezz ta' erba' u għoxrin lira (£24) irriżulta mill-provi tal-attur, u hu stess ammetta li kien xtara qamħ għalkemm ma ddikjarax kemm. Issa mhux biss huwa ma pprovax illi kienu għaddew iżjed minn ħames snin minn mindu saret iċ-ċitazzjoni, imma anqas ma qal xejn kontra dak li xehdet il-mara tal-attur illi huwa ammetta illi ma kienx ħallas il-prezz tal-qamħ. Peress illi ċ-ċitazzjoni ġiet *notifikata* lill-konvenut f.t-tlettin (30) ta' Jannar, 1958 mentri skond ix-xhieda tal-mara tal-attur l-ammissjoni tal-konvenut saret *fl-1954*, il-ħames snin tal-preskrizzjoni eċċepita mill-konvenut ma għaddewx. Għalhekk barra t-tlettax il-lira (£13) prezz ta' għoġol imsemmi, il-konvenut, għandu jagħti wkoll il-bilanċ tal-prezz tal-qamħ *ċioe* erba' u għoxrin lira (£24) nieqes £11.4.0 dovuti lilu mill-attur jiġifieri £25.16.0 skond kif talab l-attur.

Rat in-nota ta' l-appell tal-konvenut u l-petizzjoni tiegħu li biha talab li s-sentenza ta' l-ewwel Qorti tiġi revokata u t-talba ta' l-attur tiġi *miċħuda* bl-ispejjeż taż-żewġ istanzi kontra tiegħu.

Rat ir-risposta ta' l-attur li qal illi s-sentenza appellata hi ġusta u timmerita konferma bl-ispejjeż.

Rat l-atti kollha tal-kawża semgħet it-trattazzjoni u kkunsidrat:—

Din il-kawża ġiet trattata quddiem l-ewwel Onorabbli Qorti flimkien *ma oħra* bejn l-istess partijiet fl-ismijiet invertiti u t-tnejn ġew minn dik il-Qorti deċiżi fl-istess ġurnata. Fit-tnejn kien ġie nominat bħala perit legali Dr. Joseph Fenech li kellu jirrelata "dwar id-domanda ta' l-attur imsemmija fl-att taċ-ċitazzjoni wara li jkun ħa kon-

jizzjoni ta' l-eċċezzjonijiet tal-konvenut." Fost dawn l-eċċezzjonijiet kien hemm il-preskrizzjoni kwinkwennali. Provi f'din il-kawża ma sarux, iżda l-partijiet għamlu riferenza għall-provi m'ġjuba fil-kawża l-oħra.

Issa l-appellant l-ewwelnett jilmenta illi s-sentenza appellata hi nulla u dan għaliex kif jgħid hu, dik is-sentenza hi bbażata fuq ir-relazzjoni tal-perit legali u din hi nulla ossija monka in kwantu li l-perit naqas li jirrelata fuq l-eċċezzjoni tal-preskrizzjoni sollevata minnu.

Bir-rispett kollu, din l-eċċezzjoni ta' l-appellant ma tiftehimx. Din ma kienetz perizja teknika fejn l-opinjoni jew konstatazzjoni tal-perit stess fuq punt tekniku tista tkun fiha n-nifisha "prova", iżda kienet perizja legali fejn il-funzzjoni tal-perit kienet dik li jiġbor il-provi mressqin mill-partijiet u mbagħad jirrelata fuqhom u jissottometti l-parir tiegħu anki fuq kwistjoni legali sottomessi mill-partijiet għall-kunsiderazzjoni tal-Qorti. Huwa veru illi l-perizja hija mezz ta' prova, iżda dan għandu jiftihem fil-limiti ġusti. Ma jagħmelx sens li tgħid li hi "prova" l-espressjoni ta' opinjoni ta' perit ġudizzjarju fuq kwistjoni legali, kif inhi, per eżempju, l-preskrizzjoni. Jekk jirrikorrux ir-rekwiżiti tal-preskrizzjoni (għeluq taż-żmien, nuqqas ta' nterruzzjoni, eċċ.) ma' jiddependix mill-opinjoni tal-perit legali iżda mill-provi li jkunu nstemgħu quddiemu jew xort' oħra quddiem il-Qorti. Għalhekk fuq kwistjoni simili l-Qorti tista' għal kollox tiddeċiedi, fuq dawk il-provi, indipendentement min kull opinjoni jew nuqqas ta' opinjoni espressa mill-perit legali.

Fi kwalunkwe każ, pero, fil-kawża preżenti huwa stramb ferm illi proprju l-appellant jilmenta mill-perizja. Fiċ-ċitazzjoni l-attur kien talab żewġ partiti ċioe tlettax il-

lira (£13) prezz ta' għoġol u erba' u għoxrin lira (£24) prezz ta' qamħ, li minnhom kellhom jonqsu ħdax il-lira u erba' xelini (£11.4.0) li l-attur kien jirrikonoxxi li kellu jagħti lill-konvenut. Il-konvenut preżenti, fil-kawża l-oħra, kien qed jammetti illi l-prezz ta' l-għoġol kien dovut minnu tant illi kien qed jiddeduċieh minn dak li hemm hekk hu stess kien qed jitlob. Rigward dik il-partita, għalhekk, ma sata kien hemm lok, f'din il-kawża, għal ebda kwistjoni ta' preskrizzjoni. Kwantu għall-partita l-oħra ta' erba' u għoxrin lira (£24) pretiża mill-attur, il-perit legali kkonkluda li l-attur ma kienx ippruvaha u għalhekk irrelata illi d-domandi ta' l-attur f'din il-kawża kellhom jiġu akkolti biss limitatament għall-imsemmi ammont ta' tlettax il-lira (£13) ammess mill-konvenut. Kwindi anqas dwar dik il-partita ta' erba' u għoxrin lira (£24) il-perit ma kellu, verament, bżonn li jirrelata fuq l-eċċezzjoni tal-preskrizzjoni sollevata mill-konvenut ġa la darba, kif intqal, hu kien tal-fehma illi l-kreditu ta' l-attur ma kienx ġie pruvat. Ir-rapport tal-perit legali kien, għalhekk, l-aktar soluzzjoni favorevoli possibbli għall-konvenut.

L-ewwel Onorabbli Qorti adottat sintendi, il-konklużżjoni tal-perit illi t-tlettax il-lira (£13) prezz ta' għoġol huma dovuti lill-attur, una volta illi dawn ġew, kif ingħad fuq, ammessi mill-konvenut fil-kawża l-oħra. Dwarhom il-Qorti ma kkunsidratx il-kwistjoni tal-preskrizzjoni li, għar-raġuni ġa msemmija, ma kien hemm ebda lok għaliha.

Iżda dwar il-partita l-oħra ta' erba' u għoxrin lira (£24) prezz ta' qamħ, dik il-Qorti ma adottatx il-konklużżjoni tal-perit. Hi dehrilha illi mill-provi kien jirriżulta biżżejjed li dik is-somma hi dovuta lill-attur, u li l-preskrizzjoni akkampata mill-konvenut ma kienetx tidher pruvata. Ovvjament l-ewwel Qorti kienet libera li ma taqbelx mal-

konklużżjoni tal-perit fuq il-meritu, salv li issa j'ġi eżaminat fl-appell jekk dik il-Qorti għamlitx sewwa.

Fil-verita l-provi f'din il-kawża huma singolarment inċerti u, fil-fehma tal-Qorti, ma kellux tort għal kollox il-perit legali li deherlu li l-attur ma kienx għamel prova ċara tal-pretensjoni tiegħu. Anqas għandu jintnesa illi l-perit kien ra u semgħa x-xhieda jixhdu quddiemu, u kif qal fir-rapport tiegħu, "mill-mod u atteġġjament tax-xhieda (hu) ħass illi l-attur ma ħallielux affidament biżżejjed biex jitwemmen il-versjoni tiegħu." Veru illi l-konvenut u anki martu ammettew illi darba kienu xtraw qamħ minngħand l-attur: iżda huma komplew jgħidu illi kienu saru l-konteġġi bejniethom u dak id-debitu kien tħallas. Forsi wkoll ta' min josserva, kif osserva l-perit legali, illi kien biss wara li l-konvenut f'din il-kawża għamel il-kawża l-oħra kontra tiegħu illi l-attur ippresenta din iċ-ċitazzjoni.

Pero, ankorke kellu jiġi ritenut kif irriteniet l-ewwel Onorabbli Qorti illi dan il-kreditu ma kienx ġie mħallas lill-attur, din il-Qorti hi ta' fehma illi l-eċċezzjoni tal-preskrizzjoni sollevata mill-konvenut dwaru messa tiġi akkolta. L-ewwel Onorabbli Qorti ma jidherx li żammet, għall-finijiet tal-piż tal-prova, distinta l-kwistjoni ta' l-għeluq taż-żmien tal-preskrizzjoni min dik ta' l-interuzzjoni. Ċertament kien imiss lill-konvenut li j'pprova illi l-ħames snin kienu għalqu. Jekk dan ġie pruvat, kien imiss imbagħad lill-attur li j'pprova illi l-kors tal-preskrizzjoni kien ġie validament interrot.

Issa kwantu għaż-żmien Adreana Vella, mart il-konvenut, xehdet illi taf illi "ċirka ħames snin ilu" (hi xehdet fis-sittax (16) ta' Marzu, 1960) żewġha kien xtara xi għoġġiela mingħand Paolo Calleja. . . Taf ukoll illi żewġha kien

xtara xi qamħ żmien qabel ma xtara l-għoġġiela." Kemm żmien qabel jidher minn dak li kompliet tixhed illi, ċioe, xi tmienja jew għaxar snin ilu (minn mindu xehdet) mart l-attur marret għandha titlobha l-flus tal-qamħ.

Skond din ix-xhieda, mela, l-bejgħ tal-qamħ kien sar tmien snin, almenu, minn mindu xehdet, jiġifieri għall-ħabta ta' Marzu 1952 jew qabel. Kontra din ix-xhieda hemm dik ta' l-attur li xehed fil-ħamsa u għoxrin (25) ta' Frar, 1960 u qal illi n-negozzju (bla ma ddestingwa bejn dak ta' l-għoġol u dak ta'-qamħ) kien sar "xi ħames snin ilu." Iżda din ix-xhieda hi wisq inċerta, għaliex dik id-dikjarazzjoni li l-attur għamel dwar meta sar in-negozzju kienet preċeduta minn dikjarazzjoni oħra fis-sens illi "billi kien għadda ħafna żmien" hu anqas kien jiftakar sewwa l-ammont li kien biegħ lill-konvenut.

Ix-xhieda ta' mart l-attur ma tikkontradiċix ix-xhieda ta' mart il-konvenut dwar iż-żmien meta l-qamħ imbiegħ anzi, fil-fehma tal-Qorti, tikkoroboraha ndirettament. Din ix-xhud (li xehdet fil-31 ta' Mejju 1960) qalet illi xi sitt snin qabel, hi kienet marret għand il-konvenut biex titolbu l-flus tal-qamħ. Hi ma qalet xejn dwar meta l-qamħ kien imbiegħ: iżda, meta wieħed iqis kif jidhru li kienu jsiru n-negozzji bejn dawn iż-żewġ partijiet wieħed għandu jippreżumi illi d-dejn kien ilu dovut meta mart l-attur marret ripetutament — kif tgħid hi — biex titlob il-ħlas.

Għalhekk il-Qorti jidhrilha li ġie suffiċjentement pruvat illi dan in-negozzju sar aktar minn ħames snin qabel ġiet presentata ċ-ċitazzjoni fit-tnejn u għoxrin ta' Jannar, 1958.

Pero mart l-attur qalet illi meta hi marret titlob il-ħlas, kif intqal, ċirka sitt snin qabel xehdet, il-konvenut

ammetta li kien għad ma ħallasx għax ma kienx daħħal flus mingħand in-nies. Kieku dan kien hekk allura l-preskrizzjoni ġiet validament interrotta. Iżda kwantu għażżmien ta' meta dan suppost ġara mart l-attur hi kontraddetta minn mart il-konvenut li, kif ġa ssemma aktar il-fuq, xehdet illi mart l-attur kienet marret għandhom biex titlob il-ħlas, mhux sitt snin qabel l-1960 iżda "xi tmienja jew għaxar snin," voldiri ma dwar sitt snin qabel saret iċ-ċitazzjoni. In vista ta' dan il-kunflitt il-Qorti jidhrilha illi ma jistax jingħad illi ġie pruvat illi l-interruzzjoni saret ma tul il-ħames snin qabel bdiet din il-kawża.

Għal dawn il-motivi din il-Qorti tiddeċiedi billi tilqa l-appell limitatament, fis-sens illi tikkonferma s-sentenza appellata in kwantu kkundannat lill-konvenut iħallas lill-attur tlettax il-lira (£13) prezz ta' għoġol u sa dak l-ammont tilqa t-talba ta' l-attur, u tirrevokaha għall-kumplament billi għar-rigward tal-bilanċ tilqa l-eċċezzjoni tal-preskrizzjoni sollevata mil-konvenut u, kwindi, tiċħad it-talba ta' l-attur. Ta l-akkreditament illi l-ewwel Qorti għamlet favur l-appellat preżenti fil-kawża l-oħra l-Qorti ma tistax tieħu ebda konjizzjoni peress li dik is-sentenza l-oħra ma hix quddiemha.

L-ispejjeż ta' prim' istanza jitħallsu fil-proporzjoni tar-rebħ u telf rispettiv kif issa stabbilit. Dawk ta' l-appell jitħallsu bin-nofs.